

Impactul teritorial în ESPON

Sinteze ale proiectelor
ESPON

ESPON reprezintă
Rețeaua europeană
de observare a
dezvoltării și coeziunii
teritoriale

Proiecte: ARTS, TIPTAP, EATIA, TPM



ESPON

Conținut

1. Prezentarea rapoartelor ESPON

- 1 Prezentarea
rapoartelor
ESPON
- 2 Definiția
conceptelor în
rapoarte
- 3 Tematica
- 4 Utilizarea
conceptelor
- 5 Cazuri concrete
- 6 Ilustrații

ARTS – Assessment of Regional and Territorial Sensitivity (Evaluarea sensibilității regionale și teritoriale)

Proiectul ARTS propune un instrument necesar analizării impactului legislației teritoriale și a politicilor sectoriale ale UE asupra diferitelor regiuni, care răspund în mod diferit la acești stimuli - au „sensibilități” diferite. Scopul acestei abordări este crearea unui cadru general comun, a unui ghid pentru evaluarea impactului teritorial, care vine în întâmpinarea nevoilor în creștere ale actorilor teritoriali - regionali/locali.

http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_AppliedResearch/arts.html



EUROPEAN UNION
Part-financed by the European Regional Development Fund
INVESTING IN YOUR FUTURE

TIPTAP – Territorial Impact Package for Transport and Agricultural Policies (Impactul teritorial al politicilor de transport și agricultură)

Proiectul TIPTAP propune un instrument necesar evaluării impactului teritorial aplicat la nivelul sectoarelor economice ale transportului și agriculturii. Scopul proiectului este atins prin utilizarea modelelor cantitative, ce au în spate o solidă metodologie științifică, conectată la orientările de evaluare de impact ale Uniunii Europene. De asemenea, TIPTAP a făcut posibilă disponibilitatea unor indicatori la nivele teritoriale diferite, precum și structurarea întregului proces operațional într-un pachet ușor de gestionat, interactiv și transparent, capabil să ofere factorilor de decizie politică informații utile și facile.

http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_AppliedResearch/tiptap.html

EATIA – ESPON and Territorial Impact Assessment (ESPON și evaluarea impactului teritorial)

EATIA – ESPON testează metodele și instrumentele existente în scopul evaluării impactului teritorial. Prin intermediul analizei și relației interactive dintre practicieni, proiectul oferă posibilități de punere în aplicare a evaluării impactului teritorial la diferite nivele taxonomice (national, infranațional) în statele membre ale UE. Ca areale testate au fost propuse Portugalia, Slovenia și Regatul Unit.

(http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_TargetedAnalyses/EATIA.html)

TPM – Territorial Performance Monitoring (Monitorizarea performanțelor teritoriale)

Proiectul TPM se axează pe maniera în care provocările globale, precum schimbările climatice, aprovizionarea cu energie, evoluția demografică, globalizarea se reflectă la nivel regional. Scopul este acela de a identifica răspunsuri eficiente la aceste provocări. Regiunile testate sunt: Navarra, Dublin, Catalonia, Renania de Nord-Westfalia, precum și regiunea flamandă a Belgiei.

(http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_TargetedAnalyses/TPM.html)

2. Definiția conceptelor în rapoarte

Impactul teritorial în ARTS

În strânsă relație cu această noțiune, ARTS introduce două concepte, în raport cu care va defini ulterior impactul teritorial. Aceste concepte sunt: sensibilitatea și expunerea. Sensibilitatea reprezintă modul în care un teritoriu este sensibil la impactul unei politici sau a legislației în strânsă relație cu caracteristicile geografice, de mediu, social-economice sau culturale. Expoziția reprezintă intensitatea cu care regiunile, sau componente ale acestora sunt afectate de politicile și directivele europene. Astfel, impactul teritorial este definit ca un efect potențial (probabil) al unei politici sau al unei directive a UE, privind diversele domenii de reglementare (mediu, economie, societate și teritoriu), asupra unei regiuni expuse. Impactul potențial poate fi direct sau indirect, în funcție de înălțuirea logică specifică relației cauză-efect. Conceptul poate fi formalizat astfel:

$$dTIM_{r,f} = dEXP_f \cdot dREXPr \cdot S_{r,f}$$

unde:

- $dTIM_{r,f}$ este impactul probabil al directivei „d” privind domeniul de expunere „f” în regiunea „r”,
- $dEXP_f$ este expunerea domeniului „f” la directiva „d”,
- $dREXPr$ este expunerea regiunii „R” la directiva „d”,
- $S_{r,f}$ este sensibilitatea regiunii „r” la domeniul de expunere „f”.

Impactul teritorial în TIPTAP

Definiția impactului teritorial este strâns legată în TIPTAP de conceptul de coeziune teritorială, definit în acest proiect ca fiind dimensiunea teritorială a dezvoltării durabile.

În termeni analitici, evaluarea impactului teritorial înglobează impactul politicilor asupra economiei și competitivității, mediului, asupra schimbărilor climatice, asupra societății și peisajului. Într-o logică sintetizatoare, evaluarea impactului este grupată în trei mari categorii: eficiență teritorială, calitate teritorială și identitate teritorială. Eficiența teritorială se referă la utilizarea optimă a resurselor teritoriului, în termeni de energie, sol, accesibilitate, competitivitate sau atractivitate. Calitatea teritorială se referă la calitatea vieții și a mediului de lucru, facilitarea accesului la cunoaștere și servicii de interes general. Identitatea teritorială se referă la resursele de capital, capacitatea de a dezvolta o viziune a viitorului, conservarea și consolidarea unei vocații specifice de producție, precum și avantajele competitive ale fiecărui teritoriu.

Impactul teritorial în EATIA

În proiectul EATIA impactul teritorial este orice impact la care este supus un teritoriu dat, în ceea ce privește utilizarea spațiului, guvernanta, activitățile economice, sociale și de mediu, care rezultă din introducerea sau transpunerea unei directive europene. Evaluarea impactului teritorial poate fi considerată ca un mecanism ex-ante pentru a identifica efectele la nivel național, regional și local, pentru a înlesni identificarea potențialelor conflicte sau neconcordanțe cu obiectivele politicilor teritoriale.

Impactul teritorial în TPM

În proiectul TPM, spre deosebire de proiectele prezentate anterior, impactul teritorial este abordant într-o manieră indirectă – ca o reflecție asupra instrumentelor de monitorizare a modificărilor locale induse de procesele globale (climatice, energie, demografie, globalizare). Pe lângă identificarea efectelor teritoriale locale, importantă este și capacitatea de răspuns a sistemului de guvernanta, care ar trebui măsurată. În

acest context, sunt necesari indicatori pentru a evalua performanța unei regiuni în raport cu altele. În fine, factorii de decizie se pot baza pe monitorizare, astfel încât să își adapteze politicile lor teritoriale.

3. Tematica

Proiectul **ARTS** tratează impactul teritorial indus de 12 directive europene: Directiva asupra calității aerului, Directiva-cadru asupra apei, Directiva Seveso, Directiva privind zgomotul, Directiva pentru promovarea utilizării biocarburanților, Directiva privind răspunderea pentru mediul înconjurător, Directiva privind interoperabilitatea sistemelor de taxare rutieră electronică, Directiva privind recunoașterea calificărilor, Directiva privind infrastructurile critice, Directiva privind utilizarea durabilă a pesticidelor, Directivă privind promovarea vehiculelor de transport rutier nepoluante și energie și Directiva privind performanța energetică a clădirilor.

Proiectul **TIPTAP** propune, pornind de la modelul TEQUILA actualizat (TEQUILA 2), evaluarea impactului la două nivele diferite: ca dimensiune singulară/individuală a impactului (SDI – în limba engleză) și ca impact însumat (SI – în limba engleză). Primul nivel prevede evaluarea individuală a indicatorilor afectați de politicile teritoriale iar cel de-al doilea reprezintă o evaluare sintetică și generală a impactului. În acest sens, proiectul TIPTAP propune trei macro-criterii, și anume: eficiența teritorială, calitatea teritorială, identitatea teritorială (toate însumându-se și subordonându-se conceptului de coeziune teritorială).

Ca și în cazul ARTS, proiectul **EATIA** propune o abordare etapizată. Spre deosebire de ARTS, EATIA se concentrează pe mai puține directive, care sunt utilizate pentru testarea operabilității metodei de evaluare a impactului. Dacă majoritatea proiectelor ESPON propun o evaluare a

impactului teritorial (TIA, în engleză) de tip „bottom-up” (de sus în jos), EATIA propune o modelare cantitativă orientată într-un sens invers, de jos în sus („top-down”) – pornind de la nivelul local spre cel național și al contextului UE.

Proiectul **TPM** tratează schimbările climatice, schimbarea paradigmei energetice, evoluțiile demografice (imigrația, îmbătrânirea populației, declinul demografic) și globalizarea.

4. Utilizarea conceptelor

Pentru fiecare dintre cele 12 directive, proiectul **ARTS** propune un model pentru a evidenția expunerea și sensibilitatea unei regiuni la acțiunea unei directive (vezi fig. 1): Impactul teritorial este analizat prin intermediul a trei seturi de matrici (matricea de expunere regională, matricea de expunere la directivă și matricea de sensibilitate regională). Matricea de expunere a regiunilor se axează pe regiuni (periferice sau support al infrastructurii economice sau sociale etc.). Matricea de expunere la directivă relevă măsura intensității expunerii pe diferite domenii (mediul natural, economie, populație și societate). Prin intermediul acestei analize sunt definite mai multe clase de tipul: intensitate de expunere pozitivă puternică sau redusă, intensitate de expunere negativă puternică sau redusă, fără expunere. În această etapă a analizei, dimensiunea spațială nu este încă relevantă. Matricea de sensibilitate regională vine în sprijinul acestui neajuns, stabilind prioritățile geografice, social-economice și politice ce vizează diferitele subiecte. În final, matricea de impact teritorial se obține prin înmulțirea celor trei matrici – cf. formulei prezentate anterior (în capitolul Definiția conceptului în rapoarte). Rezultatul este apoi cartografiat, utilizându-se mai multe clase (vezi fig. nr. 2).

În cazul proiectului **TIPTAP**, impactul teritorial (TIM) este definit ca un produs formulat astfel: $TIM = PIM \cdot D \cdot V$, unde PIM-reprezintă produsul unui impact potențial (specific fiecărei regiuni, utilizând indicatori statistici sau un model de simulare), D – indicator de dezirabilitate (având în vedere faptul că regiuni diferite din punctul de vedere al dezvoltării vor avea priorități diferite iar V- reprezintă un indicator de vulnerabilitate)de exemplu, pentru zonele urbane există o vulnerabilitate mai mare la poluare, decât în cazul zonelor rurale). În cazul impacturilor sumative, acestea sunt calculate apelând la o sumă ponderată a impacturilor individuale

Demersul propus de **EATIA** se desfășoară în trei etape:

- Prima etapă este cea de selecție și de definire a domeniului, care include și ce tipuri de regiuni/localități sunt cele mai susceptibile de a fi afectate; actorii implicați sunt serviciile naționale sau ministerele de resort.
 - A doua etapă este reprezentată de evaluarea de către autoritățile locale și/sau regionale, în funcție de contextul instituțional al fiecărui stat, în scopul identificării arealelor potențial afectate de acțiunea unei directive;
 - A treia etapă, evaluarea se va face de către departamentele guvernamentale centrale sau ministere, bazându-se pe Strategia Europa 2020 și alte obiective naționale sau teritoriale. Evaluarea se face pe baza informațiilor furnizate de către autoritățile locale și regionale, eventual pe baza unor date centralizate. Acest tip de exercițiu permite preeminența statului în raport cu directivele europene iar implicarea autorităților locale și/sau regionale are avantajul de a minimiza orice impact negativ al acțiunii directivelor.
- Conceptul este tratat de către EATIA într-o manieră operațională, satisfăcând nevoile specifice cu care se confruntă politicienii și guvernării în practica de zi cu zi.

În proiectul **TPM**, evaluarea impactului teritorial reprezintă un exercițiu de transcriere la scară locală a dinamicii globale. Abordarea constă în construirea unei hărți mentale a efectelor teritoriale, pornind de la nivelul global la cel local. Aceste efecte sunt apoi puse față în față cu contextual instituțional, pentru a determina capacitatea de reacție a acestuia (potențial de coordonare, relevanța strategică a documentelor etc.). În final, munca de cercetare a datelor este necesară pentru a dezvolta indicatori pentru monitorizarea fenomenelor cu impact teritorial.

5. Cazuri concrete

Dintre cele patru proiecte prezentate aici, două dintre ele (EATIA și TPM) prezintă cazuri concrete. Proiectul **EATIA**, după cum am menționat anterior, experimentează metoda de evaluare a impactului teritorial la nivel regional pentru trei state: Portugalia, Slovenia și Regatul Unit. Un astfel de demers își demonstrează relevanța, fiind în măsură să evalueze impactul teritorial al politicilor într-un mod sistematic.

Proiectul **TPM** prezintă rezultate concrete ale impactului teritorial la nivelul unor regiuni europene (Navarra, Dublin, Catalonia, Renania de Nord-Westfalia, precum și regiunea flamandă a Belgiei) în contextul evoluției globale. Pentru o mai bună înțelegere a demersului, am optat pentru o scurtă prezentare a rezultatelor demersului echipei de cercetare NIRSA asupra zonei metropolitane - Marele Dublin (Greater Dublin Area). Membrii echipei au propus un set de instrumente cantitative pentru Autoritatea Regională Dublin, ce conține 41 de indicatori disponibili ce au fost integrați, apelând la ESPON TPM Mind Map revizuit. În interesul dezvoltării unui instrument de monitorizare durabil, NIRSA a decis să integreze indicatorii într-un instrument web - All-Island Research Observatory (AIRO), ce a făcut posibil ca datele spațializate să fie accesibile utilizatorilor.

Datele integrate reprezintă o combinație a unor indicatori cantitativi cu informații calitative. Acestea relevă pe de o parte, diferențierile interne (atunci când există date disponibile) iar pe de altă parte contextul european sau global în care evoluează regiunea analizată. Figura nr. 4 prezintă două exemple ale aplicației – în partea stângă e prezentat un exemplu al unei evaluări calitative a schimbărilor climatic la nivel departamental și în dreapta o analiză la nivel LAU2 în privința îmbătrânirii populației.

Deși proiectele **ARTS** și **TIPTAP** nu prezintă explicit cazuri particulare au o dublă importanță – prezintă contextul spațial și instituțional în care evoluează regiunile europene. Principala realizare a proiectului ARTS o reprezintă revelarea sensibilității spațiale a celor douăsprezece orientări/directive prezentate anterior. În ceea ce privește proiectul TIPTAP, principală realizare e reprezentată de faptul că metodologia utilizată este general valabilă și aplicabilă tuturor teritoriilor europene.

6. Ilustrații

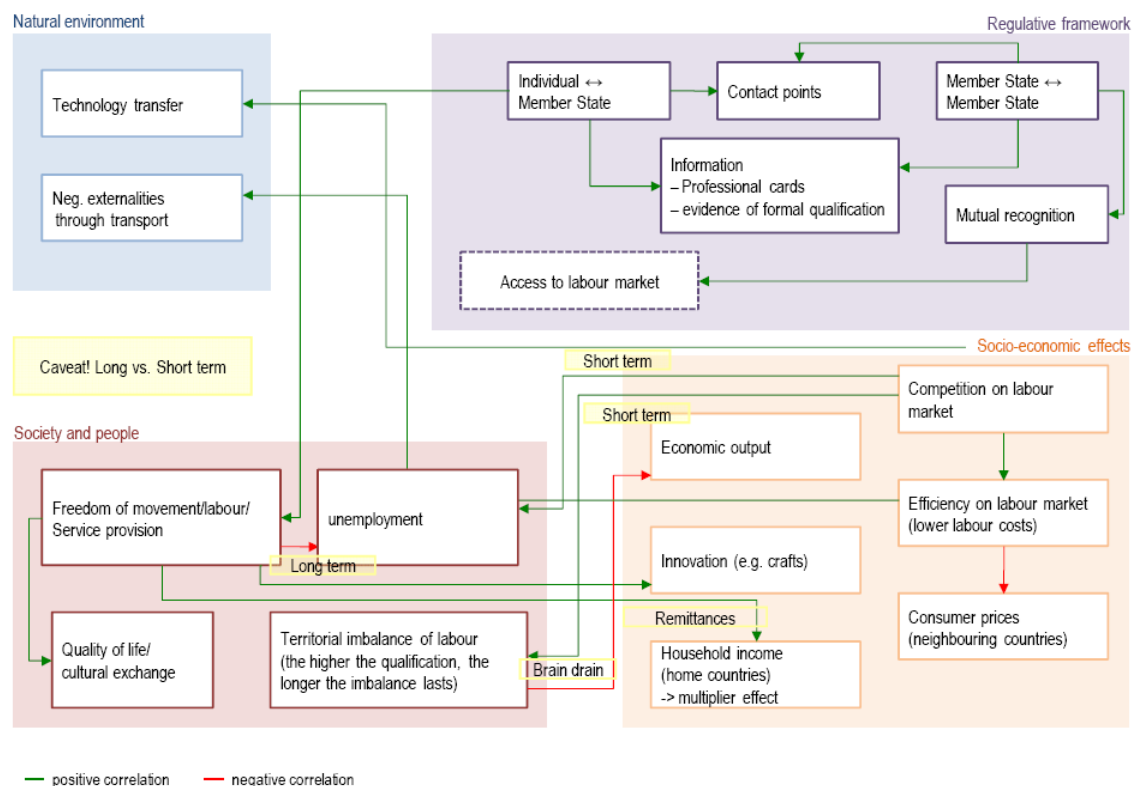


Figure 1 :
Un model ce evidențiază expunerea și sensibilitatea unei regiuni la acțiunea directivei privind recunoașterea calificărilor (ARTS)

Figure 2 :
Harta regiunilor afectate
de directiva privind
recunoaşterea calificărilor
(ARTS)

Regions affected by Directive on recognition of qualifications branch b Out-migration / brain drain (F24)

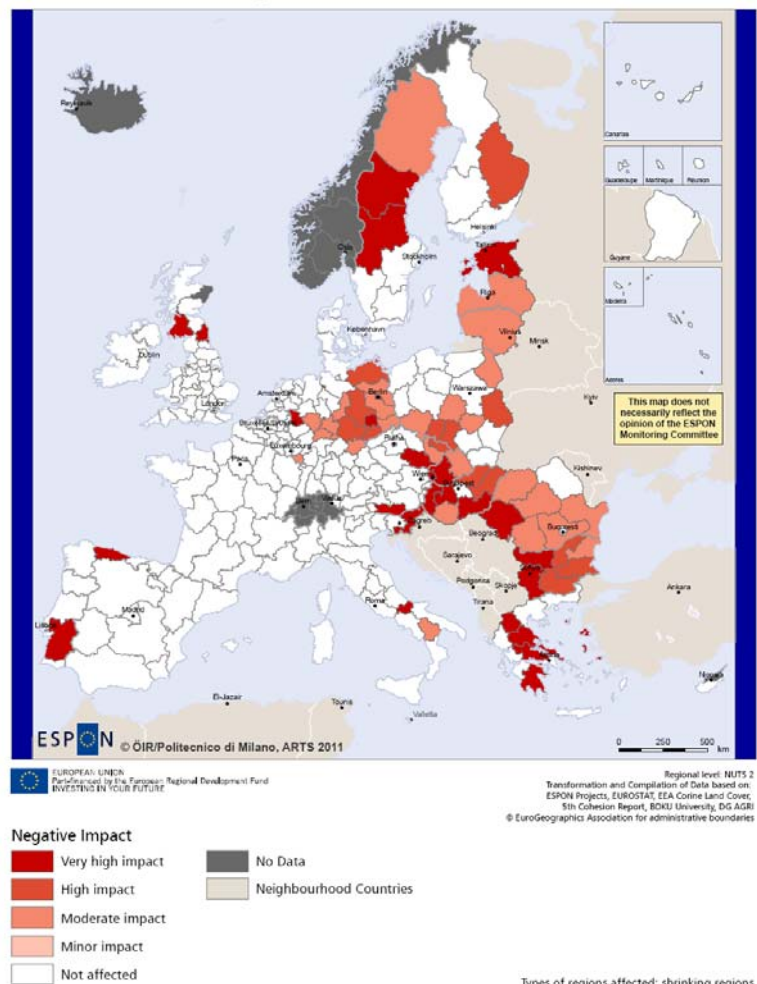


Figure 3:
Criterii de evaluare a
impactului teritorial a
PAC grupate pe
categorii (proiect
TIPTAP)

Macro-Criteria		Criteria	Definition	Measurement	Type
Territorial Efficiency (TE)	PIM_E1	Economic growth	Modulation/Total GDP; modulation = $\frac{[(\text{regional increase in P2}) - (\text{regional cut in P1})]}{12}$	% change in GDP	Benefit
	PIM_E2	Unemployment	$(\text{Present unemployment rate}) * (\text{Share of agricultural employment}) * (\text{PIM_E1 normalised})$	% change in unemployment rate	Cost
	PIM_E3	Tourism diversification	$(\text{Number of beds in rural areas/Km2 in agricultural areas}) * (\text{PIM_E2 normalised})$	New tourism beds per Km2	Benefit
Territorial Quality (TQ)	PIM_Q1	Environmental quality	$\frac{[(\text{Total agricultural area entered into agri-environment schemes under Pillar2 of Cap}) / (\text{Total agricultural area})] * 100}{1}$	% of agricult. areas into agricultural schemes	Benefit
	PIM_Q2	Community viability	$\frac{[(\text{Share of areas occupied by farms} < 10\text{ha}) + (\text{share of population aged} > 65) + (\text{share of employment in agriculture})] * (\text{PIM_E1 normalised})}{3}$	Indicator of social deprivation	Cost
	PIM_Q3	Emissions	Variation in livestock emissions (Tons CH4 per year)	Emissions	Cost
	PIM_Q4	Risk of soil erosion	$\frac{(\text{Areas at risk of soil erosion (ton/ha/year}) * (5\% \text{ of areas with farms} < 10\text{ha} / \text{total agricultural areas})) * 100}{1}$	% of abandon. areas weighted by erosion probability	Cost
Territorial Identity (TI)	PIM_I1	Landscape diversity	$\frac{(5\% \text{ of areas with farms} < 10\text{ha} / \text{total agricultural areas}) * 100}{1}$	% of abandon. / incorporated agricultural areas	Cost
	PIM_I2	Community identity	$\frac{[(0,1 * (\text{Share of people aged} > 15 \text{ and} < 65) + (\text{share of employment in agriculture}) + (\text{unemployment rate})) * (\text{PIM_E1 normalised})] * 100}{3}$	Outmigration possibility (%)	Cost
	PIM_I3	Heritage products	$\frac{[(\text{Employment in agriculture} / \text{Gross Fixed Capital Formation in agriculture}) * (\text{PIM_E1 normalised})] / \text{Max value}}{1}$	Indicator of product diversification and innovation	Benefit

ESPON este un program de cercetare aplicată finanțat de către Comisia Europeană și statele membre ale UE. Misiunea sa este de a susține elaborarea de politici în ceea ce privește politica de coeziune a UE. Programul face acest lucru prin furnizarea de dovezi și cunoștințe cu privire la structurile teritoriale europene, tendințe, perspective și impactul politicilor care permit comparații între regiuni și orașe și care sprijină înțelegerea diversității teritoriale europene.

CaDEC este un proiect transnațional în rețea care are ca scop valorificarea și diseminarea rezultatelor și activităților ESPON. Proiectul face posibil acest lucru prin utilizarea conceptelor ESPON ca o poartă de acces la rapoartele ESPON.

<http://www.espon.eu>

Contacts: Romanian ESPON Contact Point

Author: Phd. George ȚURCANAȘU

CaDEC este un proiect transnațional în rețea care are ca scop valorificarea și diseminarea rezultatelor și activităților ESPON. Proiectul face posibil acest lucru prin utilizarea conceptelor ESPON ca o poartă de acces la rapoartele ESPON.

Contacts: Romanian ESPON Contact Point
Author: Phd. George ȚURCANĂȘU

